

RECENZIE/REVIEW/KRITIK

OLEXÁK, Peter. *Stručná história vzťahov cirkvi a štátu*. Ružomberok: Society for Human Studies, 2022, 350 s. ISBN 978-80-972913-9-6.

Vzájomným vzťahom cirkvi a štátu, naprieč storočiami, sa zaoberá najnovšia kniha historika Petra Olexáka, ktorý je okrem iného autorom kníh: *Neskorá antika a rané kresťanstvo* (rok vydania 2010), *Kristianizácia prvých storočí: okolnosti, procesy a zmeny mentality* (2015), *Kodikológia* (2007), *Čo je chronogram?* (2012), *Inkvizícia a procesy so Židmi v rokoch 1545–1648* (vydanej v taliančine roku 2007). Taktiež je spoluautorom kníh a zborníkov: *Antológia časopiseckých a novinových článkov Andreja Hlinku* (2013), *Florián Tománek: Život a pôsobenie katolíckeho kňaza, politika a publicistu* (2019).

Najvýznamnejší taliansky básnik Dante Alighieri vo svojej *Božskej komédii* nazval pápežstvo a cisárstvo dvomi slnkami. Pápežstvo malo viesť k večnému životu a cisárstvo k pozemskému blahu. „*Kde je ten Rím, v ňom slnká dve si svietia, / zlepšujúc svet, by vyhli nebezpečeniu / obidve z ciest: púť Božia i púť sveta?*“ (Očistec, 16. spev, verše: 106-108).

Prvé kapitoly knihy autora Petra Olexáka s výstižnými názvami: *Si Kráľ?* (s. 11), *Bod zmeny* (s. 23), *Zvláštny pár* (s. 35), sa zaoberajú kresťanstvom i jeho vzťahom k štátu v jeho ranom období, cisárom Konštantínom Veľkým a následným rozpadom Rímskej ríše. „*Kresťanstvo ako náboženstvo bolo koncom 5. storočia kostrou spoločnosti.*“ (s. 46). Pápež Gelasius I., v roku 494, písal východorímskemu cisárovi Anastasiovi: „*Sú dve najvyššie autority, vznešený vládca, ktoré riadia tento svet: posvätná autorita pápežov (...) a kráľovská moc (...).*“ (s. 46).

Štvrtá až siedma kapitola predstavuje vývoj vzťahov cirkvi a štátu od byzantskej hegemonie až ku zväzku cirkvi s Frankami. „*Rozhodujúci moment nastal v roku 797. Cisárovná Irena v pozícii regentky zosadila svojho syna a prijala titul basileia.*“ (s. 94). To bol dôvod na to, aby sa prenieslo cisárstvo z Východu na Západ.

Kapitoly (osem až dvanásť) rozvíjajú napäté vzťahy medzi cirkvou a štátom poznačené bojom o investitúru. „*Korunováciou Karola Veľkého bolo aspoň teoreticky završené ovládnutie západnej spoločnosti kresťanstvom.*“ (s. 95). Celý stredovek sa totiž v jednotlivých štátoch impéria viedla teoretická vojna o tom, či duchovná, alebo svetská moc je väčšia. Keď smrťou Karola Tučného (roku 888) sa karolínske impérium rozpadlo na viaceré malé kráľovstiev, postavenie cirkvi sa náhle zmenilo, hoci dovtedy bola nad štátom. Boj o investitúru nakoniec vyústil v roku 1122 prijatím Wormského konkordátu a posilňovaním pápežskej moci.

Nasledujúce dve kapitoly riešia vzostup pápežskej moci a zadefinovanie nadradeného postavenia pápeža v európskej politike za pontifikátu pápeža

Inocenta III. Tento pápež sa považoval za bytie „*medzi Bohom a človekom, tak pri Bohu ako pri človeku, menej ako Boh, ale viac ako človek*“. Príležitosť ukázať, že cirkev pevne drží v rukách kľúče od nebeského aj pozemského kráľovstva, nastala s udeľovaním úplných odpustkov, pri príležitosti vyhlásenia jubilejného roka 1300 pápežom Bonifácom VIII. Nadradenosť pápežov narazila na odpor cisára Fridricha II. a francúzskeho kráľa Filipa IV. Pekného. „*V tejto fáze sporu minister Nogaret bol poverený zatknutím pápeža...*“ (s. 198). Bonifác VIII. sa vtedy zdržiaval v Anagni. V noci, zo 6. na 7. septembra 1303, vtrhol minister i s vojakmi do mesta a ráno vnikli do pápežského paláca. Bonifác VIII. sedel na tróne a v rukách držal relikviár s ostatkami Ježišovho kríža, keď mu Nogaret dal facku. „*Posvätnosť pápežskej moci zostala naštrbená a po udalostiach v Anagni sa jej už viac nepodarilo spamätať.*“ (s. 198).

To že vzťahy medzi pápežstvom a cisárstvom neboli vždy ideálne a neraz spojené aj s násilím, pripisoval Dante tomu, že sa v pápežových rukách spojili cisárska a pápežská moc. To spôsobilo, že zhaslo jedno i druhé slnko. „*Zhasili sa a pripája sa k meču / pastierska palica, až jak dva tiene / nasilu späté – bezvládne sa vlečú!*“ (Očistec, 16. spev, verše: 109-111).

V ďalších kapitolách predkladanej knihy sa dozvedáme o príčinách i následkoch Avignonského zajatia pápežov, rozdelenia Európy v dôvodu trojpápežstva, nástupu humanizmu, politickej aj náboženskej krízy, vyvrcholením ktorej bol protestantizmus a jeho pohľad na štát i cirkev, a v neposlednom rade následných náboženských vojnách.

Posledné dve kapitoly knihy (dvadsiata a dvadsiataprvá) sú venované sekularizácii cirkvi v 19. storočí. Štát sa postavil proti cirkvi a cirkev zaujala postoj proti štátu. A 20. storočiu, kedy nastal prechod od politického katolicizmu k politike bez cirkvi.

Dante nakoniec smutne konštatuje: „*Vidíš, že rímska cirkev chybné činí, / keď v sebe mieša moci dve, dve sily: / padá tým v kal, ním i svoj náklad špiní.*“ (Očistec, 16. spev, verše: 127-129).

Dante sa napokon dočkal uznania a chvály aj zo strany cirkvi. Pri príležitosti sedemstého výročia jeho narodenia, v roku 1965 pápež Pavol VI. poslal do Florencie zlatý vavrínový veniec a tým symbolicky korunoval básnika, umiestniac ho do *Baptistéria Svätého Jána*. Napokon po skončení *Druhého vatikánskeho koncilu* sa pápež rozhodol darovať kardinálom umelecké vydanie Danteho *Božskej komédie*.

Predkladaná kniha: *Stručná história vzťahov cirkvi a štátu*, sa usiluje prispieť k vzájomnému dialógu medzi cirkvou a štátom nielen v oblasti kresťanskej, ale aj európskej identity.

Lenka Mihová, Oravské múzeum v Dolnom Kubíne